

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

P. E. [Pálóczi Edgár]

Cím:

Eltűnik a Várszínház

Forrás:

Országjárás

Bp.

(Hely)

1943. X. 8.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

792

Hely

Várszínház

Idő

16/19

Személy

Eltűnik a Várszínház

A világtörténelem színpadán évek óta a drámák és tragédiák oly fergetege seper végig, hogy hovatovább a békés színházak elvesztik minden vonzerejüket, mert nincs az a Shakespeare, Schiller és Madách, akinek képzelete versenyre kelhetne korunk eseményeinek drámai fordulataival, tömegszenvédéseivel és vérzivataráival.

Ilyen világkonstelláció napjainban vesz búcsút tőlünk a főváros legrégebb színházépülete: a budai V á r s z í n h á z, amely Thália papjai előtt már évek óta becsukta kapuit. Azóta színház nélkül áll Buda és mitagadás benne: ezt az állapotát igen egykedvűen tűri.

Ha megalakult volna „Budapest barátainak” tiszteletreméltó testülete, ha életképesnek bizonyult volna a „József Nádor Céh”, bizonyára hatalmas vihart támasztott volna a főváros legrégebb színházépületének lebontása. Így

azonban senki sem tiltakozhatott és a magyar főváros ismét szegényebb lesz egyik régi, patinás kultúremlékével — pedig elég kevés áll már belőlük! . . .

Tulajdonképen a most távozó színházépület és a vele összeépített volt „Militärkommando” épülete eredetileg szorosan egybetartoztak és csak II. József korában kezdtek külön életet élni.

1686-ban e telket a Karmeliták rendháza szerezte meg és hamarosan fel is építette rajta, egy volt ferences templom helyén a kolostor templomát: a most eltűnő színházépületet meg a rendházat, amelynek szűk folyosóin, lépcsőin még ma is számos egyházi jellegű festmény emlékeztet arra az időre, amikor ott nem Mars fiai, hanem Isten szolgálói sűrögtek-forogtak a szűkre méretezett épületben.

A ferencek régi József templomát Buda nagy mecénása, Széchenyi György primás szerezte meg

a Karmelitáknak, de a derék szerzetesek budai szereplése alig egy évszázadra terjedt. II. József 1784-ben ezt a szerzetes rendet is felszámolta birodalmában. A templomból raktárat, a rendházból hivatalos lakásokat alakítottak a császár parancsa.

Budán a színházi élet az 1760-as években indult meg. Első hajléka Kont nádornak „A vörös sünhöz” cégérezett, ma is álló házában volt. Néhány év múlva a Vizivárosban „A fehér kereszt” házában — ez is áll még a Fő-utcán — jutottak ideiglenes helyiséghez a németül játszó színészek.

A Karmelita rend eltörlésével időrendben egybeesett II. József rendelkezése: a politikai és kamarai főhivataloknak Pozsonyból Budára való áthelyezése. Ez időtől kezdve Buda és Pest fejlesztése szívügye lett az uralkodónak. Megvetette a Városmajor alapját, Pestré vitte át az egyetemet, az Új épület tömegépítkezésével lerakta a Lipótváros alapjait és elhatározta, hogy Budán az áthelyezett nagyszámú tisztviselőtársadalom

szórakoztatására állandó színházépületet létesít.

Lehet, hogy Kempelen, a nagy magyar feltaláló hívta fel az uralkodó figyelmét a Karmeliták templomára, mindenesetre az ő tervei alapján alakították át a templomot színházépületté. Amikor azonban az újításaiban és erőlcseiben határt nem ismerő uralkodó az új színház homlokzatára azt akarta feliratni, hogy „Eddig a papoké volt, most a komédiásoké lesz”, olyan vihar támadt a jámbor budai őslakók között, hogy az új és izléstelen felirat hamarosan lekerült az új színházépület homlokzatáról.

Ettől az időponttól kezdve ez az épület lett a német színházi művészetnek egyik dédelgetett szentélye és egyben a pesti „Nagy Színháznak” budai filiáléja, mert a színészek felváltva játszottak bennük. Színházszünet csak a „normanapokon” volt. Ilyenkor rándultak ki a színészek a „Normafához”. Ezt a szép szokást aztán a későbbi pesti színházi nemzedékek is átvették.

A német színházi műzsának így két hajléka is volt már a magyar fővárosban. A magyar színészet csak nagy sokára harcolta ki magának első helyiségét a Dunaparti régi rondellában és emberöltőknek kellett elviharozniok, míg megnyílt a Nemzeti Színház.

Később Sándor Móric gróf, a leghíresebb magyar lovas, a mai miniszterelnöki palota lakója, átjárót építtetett palotájából a szomszédos színházépületbe; egy valóságos budai „Sóhajok hídját”.

Az első világháború után a Várszínház bezárta kapuit. Falára érdekes emléktáblák kerültek, de magával az épülettel nem tudtak mit kezdeni. Fantasztikusnál fantasztikusabb tervek merültek fel, amelyeknek most egyszer és mindenkorra véget vet a csákány. Ugy halljuk, hogy az épület egy része megmarad és így mégis fog még valami emlékeztetni a régi Budának erre az érdekes épületére, amelynek színházi estjeire még sokan és szívesen gondolnak vissza . . .

P. E.